

FARAGÓ DÁNIEL
Vergiliusom, Dante

1999 szilveszterének delejesen jelképes éjszakáján, mikor tizennégy évesen először értem Dante *Poklának* végére a babitsi fordításban, még nem tudtam, hogy egy szűk évtizeddel később szakdolgozati, majd doktori témám lesz a firenzei lángész. Mikor pedig 2002 karácsonyán – az érettségi tanévében – megkaptam Madarász Imre *Az olasz irodalom története* c. kötetét, éppígy nem hittem, hogy tizennégy évvel később a szerzőt követem majd egy konferencia színpadán.

Sorsom, gyermekkorom óta tartó „jegyeségem” az olasz nyelvvel, kultúrával és nem utolsósorban életérzéssel azonban később sem engedte el a kezemet. 2003-ban megkezdtem tanulmányaimat az ELTE Olasz Nyelv és Irodalom Tanszékén, amit mintegy menetrendszerűen követett 2004-ben az első, tanszéki szerelem is, természetesen viszonzatlanul. Emlékét néhány vers őrzi, köztük a *Vers egy lánynak, aki nem szereti a verseket* – terzinákban. Ez a versszak-típus, illetve híressé tevője magában a szövegben is megjelenik; a most következő két részlet közül az elsőben.

„Olvasd hát Dantét, terzinák
királyát,
S a csúcsok angol csúcsát
(persze Shake-
Speare-ről beszélék) nyári
éjszakán át,
Goethét, az Excellenciás urat...
Álmodd, hogy minden versük
Néked írták!”

A másik részlet, melyet kiragadtam, így szól.

„De néha jobb, ha sírunk
csendesesen... hát
Könnyezz velem az agg
professzoron:
Kacag, nézd, és sarokba vágja
gondját!
Szemében tűz ég – az
Irodalom! –,
S boldog, míg másban is tüzet
nevelhet!...
Mit Neki ekkor pénz s harc,
monoton?”

Ez a professzor pedig Sallay tanár úr volt. Sallay Géza, akinek minden Dante-órájáról kétszer annyi átfogó tudással, illetve Dante-ismerettel jöttem ki, mint amennyivel bementem. A tanár úr, aki hitt bennem. Aki 2008-ban, mikor diplomámat megszereztem, így szólt hozzám: „Ugye, nem kérdés, hogy maga jön doktorira?” – mikor pedig az *Online barokk*¹ szerkesztése kapcsán nála tett, gyakori látogatásaim egyikén kifakadtam, hogy pályaelhagyó lett belőlem, ekként vigasztalt és biztatott 2012-ben, alig néhány hónappal halála előtt: „Maga nem pályaelhagyó – csak *parkolópályán* van”.

Ám ez a parkolópálya azóta is tart, bár a megélhetés indukálta száműzetésemet az italianisztikából enyhíti és olykor fel is oldja konferenciánk főszervezője – és jelen kötet szerkesztője –, Nagy József állhatatos kitartása mellett,

---

¹ Sallay Géza – Szkárosi Endre (szerk.), *Online barokk – Olasz költészet a 20. század második felében (Antológia)*, Eötvös József Kiadó, Budapest, 2012.

melyet, s hogy ennek hála itt lehetek, ezúton is köszönök, habár bánt, hogy nem tudományos értekezést tartok, mint mások és mint rég. De – miként *A fényeden túl* c. versben (2011) is írom – lehet, hogy...

Ez Dante útja. Összerezenésem
gally roppanásán, baglyok rebbenésén;
a sok hiú talán s megannyi mégsem
mögé bújt kételyek lelkem sötétjén:
mind azt mutatták egyre biztosabban,
hogy épp e fák közé jutott el, és én
az Ő nyomába értem – s gally ha roppan,
bagoly ha rebben, immár én vacorgok.
A bestiák is megjelentek ottan:
a Könyvből ismerősen egyre morgott
a Farkas, az Oroszlán és a Párduc.
De tudtam: úgy lehet csak lenni boldog,
ha rajtuk – és száz szenvedésen – átjatsz.
És én már ott is láttalak, Te drága.
Úgy tűnt, a fénykút erdőszéli fárosz –
Te mégis mind a *három* túlvilágra
világosítón rávilágítottál!
S belátható lett minden bűnöm árka;
míg tisztulásommal karöltve ott áll
az üdvösségbe ringató katarzis –
mert mind a kettő folyton ott motoszkál
szempárodban, s a boldogság zavart, kis
momentumát így végtelenbe nyújtod,
rámnézve vétlen' – hát ha még akarsz is...
Most ebben élek. Ájulásig ujjong,
s tüzedtől részegen csapong a lélek:
beléje látva mámorító nyugtot

adsz rá; csak attól fél: egyszer felébred...
Az álmok véget érnek – zord szabály ez.
El foglak nemsoká engedni Téged.
Szép lenne csókkal – ám úgysis muszáj lesz.
De mondd: a fényeden túl mit találok?
Ez Dante útja – s lám, meghalt a vátesz,
megírván azt, mit révbe érve látott;
s egy küldetés látszott beteljesülni.
De nézd, az én egész Komédiámnak –
ha hirtelen hagyom magam kihúlni –
a vége túl hamar szakad! Hiába
fut éltem épp amerre sorsa küldi;
zuhantam klasszikussá lett hibákba
(a szívhez hűtlenül – választ remélve –
halálugrás a Filozófiába,
majd abban is csalódva lépni félre,
hogy bűnök erdejéből csak Te ments ki);
és üdvözültem, Dante-módra, élve...
Utánad más is vár még, mint a semmi?

Ekkoriban tehát már szoktam volt párhuzamot vonni
Beatrice és valamennyi nő között, noha közben magam is
hajlok már Sallay tanár úr értelmezésére, mely szerint Beatrice
nem a Portinari-lánnyal, hanem az isteni revelációval azonos!
De a kétféle interpretáció sem zárja ki egymást nálam teljesen.
Dante és/vagy a Portinari-lány azért ott volt – igaz, egyre
inkább metaforaként vagy allegóriaként – életem s
gondolkodásom alakulásának különféle pontjain.

1) VIGASZ

Beatrice telefonszáma (2009)

Szervusztok, lányok, én megyek haza.
Nem gyávaság, mit lelkelem érez:
vén volnék már a számcserehez,
és holnap munka, kell az éjszaka.

No meg ma már egy nő lehet direkt.
Ha lelkes, szívét megmutatja –
akár kívül-belülre rakja...:
ha kell a számom, majd elkéritek.

Amúgy is él már, hétszáz év után –
megfejtetem, nem Tőle kértem –,
titok-noteszom legszívében,
egy szem sosemvolt, messzi-régi szám.

Ha hívom, hozzám mindig elhatol
a máig édes hang, mely által –
akár örökre hű madárdal –
Szerelmem csak nekem beszél s dalol.

2) MAGÁNY

Ad Susannam (2010)

Padua pacis patria est mihi, et locus (ante
omnes mundi locos) dulcis, amoenus, ebur
Autem nunc, sine pulchra Susanna, vivo sicut Dante:
vim vestram patiens, exiliumque amor!

3) BETELJESÜLÉS

Boldogságiskola (2007 – 3. és 7. versszak)

Mert ki Pokolról jött, annak
minden óra nehezebb,
vizéből Léthé folyamnak
míg nem ivott eleget.

A *most* tisztítótűzét már
kisangyalok fogdossák,
s holnap *kilenckörű* ég vár
kettőnkre: a Boldogság.

4) GYÁSZ

Most először (2012 – 1. versszak)

Itt van az ősz. Szökve-lopva.
Nem szép most még énnekem.
Vergilius itt hagyott a
Purgatórium-hegyen.

(Ez a vers egyébként Takács József tanár úr halálára íródott, és elhangzott a temetésén, 2012. október 12-én, a Fiumei úti Nemzeti Sírkertben.)

5) KÜLÖNBÖZŐ LESZÁMOLÁSOK (erények, intézmények túlmisztifikálásával)

A) *A példakép* (2015 – 1. versszak)

A számúzott a lelkeket Pokolba,
Mennyekbe s tisztulók közé sorolta.
Keményen büntetett, s csupán a szentek
mondhatták el, hogy páran égbe mentek.
Eközben őt – eltépve asszonyától –
hölgyek vigasztalták ott messze távol.

B) *Simone de' Bardi balladája* (2010)

Te nem tehetél semmiről, Simoném.
Te nem voltál rossz-szándékú fiú.
Benned nem arra volt ambíció,
hogy épp azáltal légy híres, hogy no-name...
De bankárként, apáid lepipálva!
Vagy mint San Miniato kapitánya!

S az üzlet – és a Bardi név! – virágzott.
Futott (pompás lovakkal) a szekér,
a flotta flottul úszkált kincsekér',
s tudták: a nagy, toszkán pénzzel Ti játsztok.
Feléd amúgy is meglódult az élet:
a Portinari-lány lett feleséged.

A Portinari-lány meghalt hamar.
Utóda négy utódot szült Neked.
Ha egyiket helyedre ülteted,
látszott: jövőtök biztos és pazar.
A külső-belső motivációknak
felelvén a Ma voltál és a Holnap.

S kinél sosem félt senkitől se jobban
a közészer, eljött: egy géniusz.
Velük szemben kevés, ha élni tudsz:
hatásuk tágabb – s gyakran késve robban.
De akkor rang s hírnév a sok vagyonnal
egyszerre válik semmivé azonnal.

Kit holtodban Te átkozhatsz, megírta,
amit még egy hölgyről sem mondtak el.
S lám, messziről épp Róla énekel:
ki mellőled hervadt korán a sírba.
Azóta, bármit ért Simon' de' Bardi,
mi mit tudunk? Egy férj voltál. Akárki...

6) HÉTKÖZNAPI PILLANATOKBAN *Vergilius és Beatrice* (2010)

Az Óvárosba tartó út felén,
amely nyüzsgöve gyűrűzik be, hosszan,
a limbikus tömegből állt élém,
mint fényhozó, ki vaksötétbe toppan.
Tudtam, követnem kell, már-már vakon:
tudtam, ki Ő, s hogy sorsszerű, hogy ott van;
szabályt se sért, gyorsnak se mondhatom –
de biztosabb s tudósabb elme, mint én,
és átvisz száz egér- s cigányúton.
S a Via Dantén – épp a Via Dantén! –
letértem; Ő tovább-biciklizett.
Agyam – mélyből feltáruuló karantén –
már tudta, lám, az út hová vezet.
De ekkor, még a sarkon, új nyeregben,
új fény gördült elém, s új öltözet:

könnyed volt, mint ha angyal szárnya rebben –
az *igaz utat* így jelölte ki.
S habár hamar látszott: elérhetetlen –
szemem követte – és örült neki.

7) PROFÁN PILLANATOKBAN

Miért ne? (2009)

Lehet, hogy a réten ülnek, hol legszebb a túlvilág:
Beatrice, Dulcinea, Laurák s a Júliák;
s mind az összes égi hölgyek, múzsák népe ott mulat,
s önfeledt-átszellemülten épp túrják az orrukat.

8) ÉS TERMÉSZETESEN OLYANKOR, MIKOR KIFEJEZETTEN RÓLA (DANTÉRÓL) AKARTAM ÍRNI, AKÁR MINT SZERELMES FÉRFIRÓL

A Te Beatricéd (2010)

A sok flórenci bankár egyikének
helyeske lánya volt csupán,
mikor nyolcévesen szemedbe tévedt,
fiú, hetvennégy májusán.
Nem is köszönt, talán Feléd se nézett:
vadóc, magányos kisgyerek –
angyal volt mégis, mert Te úgy mesélted;
s szegény, ki mégse hisz Neked.

A házasság: érdekből lelt szerencse
egy másik férfi oldalán.
A háztartást kellett csak, hogy vezesse,
s kofákkal is pörölt talán.

Se bűn, se tisztulás, se boldog élet
(vagy volt, csak épp nem ismered) –
angyal volt mégis, mert Te úgy mesélted;
s szegény, ki mégse hisz Neked.

Emléke: főztje, s pár bevarrt kapucni.
Beszélük, akkor halt meg épp,
mikor világra kísérelte hozni
a tisztos férje gyermekét.
Bizonnyal hörgött, mindent összevénzett,
s hogy szitkozódott, meglehet –
angyal volt mégis, mert Te úgy mesélted;
s szegény, ki mégse hisz Neked.

Dante *autore* páratlan hatású költő és egyszersmind filozófus – a múltidőt éppen örök érvénye miatt mellőzöm. Dante *personaggio* öröksége azonban talán még jelentősebb és átfogóbb. Ő ott van valamennyiünkben: utazó, azaz fejlődő jellem, *ember*. Nekem személy szerint „mindkét” Dante a Vergiliusom, aki segít utazásomban – talán fejlődésemben.

Szerencsére olyan mestereim is voltak, vannak, akiket személyesen is ismerhettem. Részben épp Dantéhoz hoztak közelebb – s Vele végtelen, felbecsülhetetlen kincshez (itt akár Brunetto Latininek, Dante tanítómesterének – vö. a *Pokol XV.* énekével, mely szakdolgozatom témája volt – főművére, a *Tesoro-ra* is gondolhatunk).

Éppen Brunetto Latinival búcsúznék, aki – saját irodalom- és kultúrtörténeti jelentőségén túlmenően – a mester-tanítvány viszonynak e mélységesen emberi jelenetében az egyik, ha nem a legkedvesebb, dantei figurámmá vált. Mikor 2008 elején, egy mindmáig befejezetlen, nagyszabású terv keretében elkezdtem a *Pokol*

színpadairását – idő hiányában sajnos 2012 óta nem haladtam vele, a tervezett két felvonásból bő egy készült el –, ebben is különös figyelmet fordítottam Brunetto Latini alakjára, jelenetét pedig az első felvonás legvégére helyeztem, mint olyasvalamit, amit különösen szeretnék, ha megragadna a közönség fejében. Az atyai barát és a fiúi tisztelő, a mester és a tanítvány e jelenetével zárnam tehát felszólalásomat, hisz akiért most itt vagyunk, (Takács tanár úrral együtt) a mesterem volt – miként talán minden ma élő, hazai dantistáé.

BRUNETTO LATINI

Mögöttem és mellettem
bármikor Rád lelhettem.
Engem most e társaság *(a körben futók felé mutat)*
visszatarat – s Te menj tovább. *(Dante tétovázik, Brunetto
Latini körbemutat)*
Nézz körül: ki itt tolong,
egykor mind nagy elme volt:
óvta ősi, szép magány –
s rohant más-más cél után.
Lám, most mind tömegbe' fut –
s honnan indult, visszajut. *(ujjával kört rajzol a levegőbe;
újra Dante felé fordulva)*
Mert az ember csak szalad,
s szinte senki sem szabad:
birtokvágyból versenyez –
szánalmas, torz hajsza ez.
Így szól: „Vagyon s hatalom
lesz életfeladatomb!” –
ám igaz s nemes *vagyon*
csak a szellemben *vagyon*,

s csak a tudás *hatalma*
arany- s nem rohadt alma!
Aztán, ha ezt leszeded –
s még nem öregedett meg
lelked –, az lesz majd a cél,
hogy átadd, míg tested él...

DANTE

Az emberélet útján s útfelén
nincs hát Időnél bőszebb ellenfél – s mi
futunk fogától, mely csattog felénk,
vagy lengő farkát vágyódunk elérni...

BRUNETTO LATINI

Menekvés az élet, és
közben egyre üldözés:
jól látod. S lám, előre

nem jutsz – csak körbe-körbe. (*fellobbanó lelkesedéssel*)
Ám egy módon kitörhetsz,
s úgy többé nem a kör lesz
a földön Rád szabott út!
És ha sárban hagyod rút
bilincset a szellemnek,
már a titkot fejtet meg: (*esetleg hatásszünettel*)
hass, alkoss és gyarapíts!
S hidd el, lesz majd az a kincs,
melyet hogyha megalkotsz,
közel juthatsz a Naphoz.

És ne nyughass egy hegyen!
Tudni, adni: ez legyen
feladata éltednek –
s hívd *feladatéletnek!*

Csak vigyázz: a rögeszmék
azt várják, hogy kövessék,
célokkal összemossák –
s már elvész a szabadság.

DANTE (*fiúi szeretettel*)

Lám, Ön tanít most is, mint *fenn* a földön,
hogy örökíti meg magát az ember...
A Mesterem volt – s bennem él örökkön:
tanítva egyesült a végtelennel!

DÁNIEL FARAGÓ
Il mio Virgilio, Dante
– Riassunto –

Sono stato invitato da József Nagy a parlare dell'ispirazione di Dante sulla mia poesia al convegno dedicato alla memoria del Prof. Géza Sallay. Nella mia conferenza e quindi in questo scritto ho conferito un quadro riepilogativo delle mie poesie nate sotto l'influenza del poeta fiorentino, tramite anche la lettura / pubblicazione di esse stesse, parzialmente o per intero. Questa influenza è or formale, or stilistica, or contenutistica, spesso combinazione di queste. Nella prima poesia citata, si inanima anche la figura del Prof. Sallay. Nel proseguimento, espongo la grande varietà delle situazioni e dei momenti della mia vita in cui l'ispirazione del Sommo Poeta mi ha aiutato ad esprimermi. Un esempio importante di ciò era la poesia scritta alla memoria e recitata ai funerali dell'altro indimenticabile personaggio del nostro Dipartimento di Italianistica, scomparso, similmente al Prof. Sallay, nel 2012: il Prof. József Takács. Alla fine tratto la doppia importanza di Dante autore e di Dante personaggio, "entrambi" maestri miei durante il mio "viaggio" personale, e la rilevanza generale dei maestri, lontani o vicini nel tempo. Concludo dunque citando la scena di Brunetto Latini, da me elaborata in un esperimento incompiuto per mettere in scena l'*Inferno* dantesco, dedicandola ai Proff. Sallay e Takács.

DÁNIEL FARAGÓ
My Virgil, Dante
– Abstract –

I was invited by József Nagy to speak about Dante's influence on my poetry at the conference dedicated to the memory of Prof. Géza Sallay. In my discourse and consequently in this script I gave a summary of my poems born under the Florentine poet's influence, also through their reading / publication, in part or entirely. This influence is now formal, now stylistic, now related to the content, and often is a combination of all these. In the first quoted poem, even Prof. Sallay's figure itself gets recalled. In the continuation, I present the great variety of situations and moments of my life when the Supreme Poet's inspiration helped me to express myself. An important example for this was my poem written in memory of and performed at the funeral of the other unforgettable personality of our Department of Italianistics, perished, similarly to Prof. Sallay, in 2012: Prof. József Takács. At the end, I talk about the double importance of Dante, the author, and Dante, the character, "both" of them my masters during my personal "journey", and I also talk about the relevance of master figures, far or close in time. Therefore, I conclude quoting Brunetto Latini's scene that I elaborated in an unfinished experiment, to dramatize Dante's *Inferno*, dedicating it to Professors Sallay and Takács.